

ХАРАКТЕР

ПЛАН

1. Поняття про характер. Природа характеру.
2. Структура характеру.
3. Акцентуації характеру.

Література:

1. Введение в психологию / [под ред. А.В. Петровского]. – М.: Академия, 1995. – 496 с. – С. 329–351.
2. Загальна психологія: Підручник / [О.В.Скрипченко, Л.В. Волинська, З.В. Огороднійчук та ін.]. – К.: Либідь, 2005. – 464 с. – С. 198–210.
3. Немов Р.С. Психология. В 3 кн. — 4-е изд. — / Немов Р.С – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2003. – Кн. 1: Общие основы психологии. — 688 с. – С. 407–421.
4. Маклаков А. Г. Общая психология / Маклаков А. Г. — СПб: Питер, 2001. – 592 с.: ил. – С. 567–581.
5. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии / Рубинштейн С.Л. – СПб: Издательство «Питер», 2000. – 712 с.: ил. – С. 488–499.
6. М'ясоїд П.А. Загальна психологія: Навч. посіб. – 2-ге вид., допов. / М'ясоїд П.А. – К.: Вища шк., 2001. – 487 с. – С. 437–452.
7. Леонгард К. Акцентуированные личности / Леонгард К. – ЭКСМО-Пресс, 2002. — 544 с.

1. Поняття про характер. Природа характеру.

ХАРАКТЕР (від гр. *charakter* - - риса, відбитка, печатка) – сукупність стійких індивідуальних особливостей особистості, які виражають її ставлення до дійсності і виявляються в діяльності та спілкуванні, обумовлюючи типові для даної людини способи поведінки.

Характер людини - це те, що визначає її значимі вчинки, а не випадкові реакції та ті чи інші стимули, обставини.

Знаючи характер людини, можна передбачити як вона буде поводити себе в певній ситуації, а звідси, спрямовувати поведінку людини.

Природа характеру.

Психічні властивості людини це особливий прояв вищої нервової діяльності, підґрунтям якої є природжені особливості нервової системи. Але слід пам'ятати, що природжений тип нервової системи перебуває під впливом суспільних умов життя, виховання, які накладають відбиток на її функціонування.

У процесі життя у людини утворюються динамічні стереотипи, тобто система нервових зв'язків у корі великих півкуль головного мозку, яка виникає під впливом різноманітних подразнень, що повторюються.

Отже, фізіологічною основою характеру є поєднання рис типу нервової системи та стійких систем нервових зв'язків, що вироблені в результаті індивідуального досвіду, виховання.

Люди народжуються з різними особливостями функціонування головного мозку, що зумовлюється типом нервової системи, але ці фізіологічні відмінності є лише передумовою для формування в процесі життя різних рис характеру. Те, що в одній сім'ї, за схожих умов виростають діти з різними характерами, не може бути доказом природженості рис характеру. Але однакових умов у вихованні дітей не буває. Багатогранність спілкування, обставини, в які потрапляють діти, створюють різноманітні умови життя та виховання. Саме це, відбиваючись у мозку людини, викликає найрізноманітніші індивідуальні способи реагування, які поступово стають у кожної дитини своїми, властивими лише їй звичними рисами характеру.

2. Структура характеру.

Риси характеру - індивідуальні звичні форми поведінки людини у відповідних ситуаціях, в яких реалізується її ставлення до дійсності.

У психологічній літературі частіше зустрічаються два підходи класифікації рис характеру. В одному випадку всі риси характеру пов'язують з психічними процесами і тому виділяють вольові, емоційні, інтелектуальні риси.

Вольові риси характеру: рішучість, наполегливість, самостійність, організованість та ін.

Емоційні риси характеру: вразливість, байдужість, запальність, чуйність та ін.

Інтелектуальні риси характеру: винахідливість, допитливість та ін.

В іншому випадку риси характеру розглядаються у відповідності із ставленням до різних сторін дійсності.

Ставлення до праці виявляється в повазі до праці, працелюбності або ж у зневазі до праці та працівників. Важливі риси у ставленні до праці - охайність, сумлінність, дисциплінованість, наполегливість, організованість,

Ставлення до інших людей виникає у міжособистісних контактах і зумовлюється суспільними умовами життя, які склалися історично і розвивається в колективі. Ставлення до інших людей має оцінний характер, який виявляється в різному змісті рис характеру та різній формі їх прояву. Схвалення та осуд, підтримка та заперечення виявляються у ввічливій, тактовній, доброзичливій формі або . формально, улесливо, а то і грубо, іронічно, образливо. Позитивні риси характеру: справедливість, щедрість, доброзичливість, чесність та ін. Негативні риси характеру: заздрість, скупість, зневага до інших тощо.

Ставлення до самої себе - позитивне або негативне - залежить від рівня розвитку самосвідомості, здатності оцінювати себе (скромність, вимогливість до себе, хвалькуватість, самовпевненість).

Ставлення до речей, до природи: бережливість, охайність тощо.

Аналізуючи риси характеру, слід враховувати, що характер як інтегральне утворення найбільш повно виявляє себе у таких основних властивостях: *повноті, цілісності, визначеності, силі.*

Повнота характеру - це всебічний розвиток головних його структурних компонентів - розумових, моральних, емоційних, почуттєвих, вольових. Розсудливість такої людини завжди узгоджена з емоційною врівноваженістю та самовладанням.

Внутрішня єдність рис характеру визначає його цілісність.

Цілісність характеру - це внутрішня єдність, гармонійність, досконале поєднання рис характеру, яка зумовлює ступінь єдності слова і діла.

У людей безхарактерних помітні розбіжність у поглядах, відсутність цілеспрямованості рис характеру, випадковість їх виявлення, залежність їх виявлення від обставин, а не від внутрішніх установок особистості.

Особливо важливою рисою характеру є його визначеність.

Визначеність характеру виявляється в його спрямованості на конкретні цілі, а також у прагненнях і переконаннях.

Визначеність характеру людини як суб'єкта діяльності позначається на принциповості та сумлінності дій незалежно від важливості доручення. На людину з визначеним характером можна покладатися, доручаючи їй важливі справи, - вона виконає доручення відповідно до його мети, змісту справи та способів виконання.

Про людей з невизначеним характером важко сказати, добрі вони або погані. Це люди безпринципні, без чітких позицій у політичному, трудовому житті, у побуті.

Сила характеру виявляється в рішучих, активних і наполегливих діях, діяльності та здатності завершити справу чи досягнути мети, попри жодні перешкоди.

У справжній особистості має бути єдність усіх компонентів її характеру. Проте єдність характеру не виключає того, що за різних обставин у тієї ж людини по-різному виявляються зазначені компоненти та риси характеру. Одночасно людина може бути поблажливою і надмірно вимогливою, непохитною і поступливою, щедрою і скупю. При цьому єдність компонентів характеру залишається, і саме в цьому виявляється.

3. Акцентуації характеру.

Акцентуація характеру - перебільшений розвиток окремих властивостей характеру на шкоду іншим, у результаті чого погіршується взаємодія з оточуючими людьми.

Це поняття було введено у психологію К.Леонгардом. Ним було виділено типи акцентуацій.

1. *Гіпертимний тип*. Його характеризує надмірна контактність, яскраве вираження жестів, міміки, пантоміміки. Така людина часто спонтанно відхиляється від теми розмови. У неї виникають конфлікти з оточуючими людьми через недостатньо відповідальне ставлення до своїх обов'язків. Люди даного типу часто самі бувають ініціаторами конфліктів, але ображаються, якщо оточуючі роблять їм зауваження з цього приводу. Таких людей відзначає енергійність, прагнення діяльності, оптимізм. Важко переносять умови суворої дисципліни, монотонну діяльність, вимушену самотність.

2. *Дистимічний тип*. Його характеризує низька контактність, небагатослів'я, переважає песимістичний настрій. Такі люди не люблять галасливого товариства, рідко вступають у конфлікти, ведуть замкнутий спосіб життя. Високо цінують тих, хто з ними дружить і готові їм підкорятися. Серйозні, добросовісні, але пасивні, неповороткі, характеризуються уповільненим мисленням.

3. *Циклотимний тип*. Йому властиві досить часті періодичні зміни настрою, в результаті чого так само часто змінюється манера спілкування з оточуючими людьми. В період піднесеного настрою такі люди є балакучими, активними, а в період пригніченого - замкнутими. В період душевного піднесення поведуть себе як люди з гіпертимною акцентуацією, а в період спаду - як люди з дистимічною акцентуацією характеру.

4. *Збудливий тип*. Притаманна низька контактність, схильні до конфліктів, часто змінюють місце роботи. Ніяка праця не приваблива,

працюють за необхідністю, виявляє таке ж бажання вчитися. Байдужі до майбутнього, живуть тільки теперішнім, намагаючись вилучити з нього якнайбільше розваг.

5. *Застраглий тип*. Люди характеризуються помірною контактністю, занудством, схильністю до моралізувань. Намагаються досягнути високих показників у будь-якій справі, за яку беруться, ставлять підвищені вимоги до себе; особливо чутливі до соціальної справедливості. Довго переживають, не можуть "легко відходити" від образу, недовірливі.

6. *Педантичний тип*. Цим людям притаманні акуратність, сумлінність, надійність у справах, але можуть дратувати інших занудством, формалізмом. З охотою поступаються лідерством іншим. Пунктуальні, особливу увагу приділяють чистоті та порядку, схильні чітко дотримуватися плану, орієнтуються на високу якість роботи. Схильні до частих самоперевірок, сумнівів щодо правильності виконання роботи.

7. *Тривожний тип*. Людям властиві низька контактність, полохливість, невпевненість в собі, сором'язливість, мінорний настрій. Рідко вступають у конфлікти, відіграючи пасивну роль, в конфліктних ситуаціях шукають підтримки та опори. Внаслідок своєї незахищеності нерідко є мішенню для жартів. Часто очікують будь-яких неприємностей, навіть у звичних обставинах. Самооцінка занижена.

8. *Емотивний тип*. Люди легко піддаються впливу інших, не схильні до лідерства, байдужі до свого майбутнього - живуть виключно сьогоденням. Таких людей вважають м'якосердними. Вони жалісливіші від інших, більше розчулюються. Особливо характерна плаксивість.

9. *Демонстративний тип*. Люди легко встановлюють контакти, прагнуть до лідерства, влади, похвали і схильні до інтриг. Похвала інших в їх присутності викликає у них неприємні почуття. Самооцінка далека від об'єктивності. Відмічається безмежний егоцентризм, потреба постійної уваги до себе.

10. *Екзальтований тип*. Люди відрізняються високою контактністю, балакучістю. Уникають самотніх роздумів, потребують підтримки та визнання людей, мають багато друзів, уважні до них. Вони альтруїстичні, мають почуття співпереживання, яскравість і щирість почуттів. Яскрава риса цього типу - здатність захоплюватися, а також відчуття щастя, радості, насолоди. Ці почуття у них можуть часто виникати з причини, яка в інших не викликає великого піднесення, вони легко приходять у захоплення від радісних подій і у повний відчай - від сумних.